

М. Я. Височанська,
к. е. н., старший дослідник зі спеціальності 051 — Економіка,
Інститут агроекології і природокористування НААН
ORCID ID: 0000-0003-2116-9991

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.15.58

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ У КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

М. Vysochanska,
PhD in Economics, Senior Researcher in specialty 051 — Economics,
Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Kyiv, Ukraine)

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE DEVELOPMENT AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONTEXT OF CROSS-BORDER COOPERATION

У статті сформульовано і розкрито основні механізми розвитку та управління агропромисловим комплексом у контексті транскордонного співробітництва на еколого-економічних засадах. Представлено основні інструменти в системі організаційно-економічного механізму, які забезпечують діяльність та розвиток агропромислового комплексу у контексті транскордонного співробітництва. Встановлено об'єкти дії організаційно-економічного механізму, що зможуть забезпечити охорону навколишнього середовища, стимулювати модернізацію виробництва, залучати наукове обґрунтування, створювати умови екологічної безпеки та економічної відповідальності, створити баланс між економічним стимулюванням та економічними санкціями АПК у контексті транскордонного співробітництва. Деталізовано структуру формування організаційно-економічних механізмів аграрного сектору в контексті транскордонного співробітництва.

Обґрунтовано, що органи місцевого самоврядування на сьогодні стикаються з відсутністю затверджених норм організаційних механізмів взаємодії в рамках транскордонних регіонів. Адже визначення прав та умов транскордонного співробітництва на прикордонних територіях у секторі АПК, допоможе створити умови співпраці, доступність перетину кордону та отримання користі від взаємної співпраці по обидва боки кордону.

Визначено, що еколого-економічні інструменти у системі організаційно-економічного механізму тісно пов'язані з адміністративно-правовими інструментами. Під час реалізації організаційно-економічного механізму на державному рівні організаційну складову частину забезпечують Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, міністерства і відомства виконавчої влади, регіональна влада та органи місцевого самоврядування.

Доведено, що вдосконалення механізмів формування та розвитку аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва в Україні потребує врахування зарубіжного досвіду та узгодження всіх аспектів та складових. У процесі визначення організаційно-економічних ме-

ханізмів та еколого-економічних засад аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва було виокремлено основні аспекти їх формування: організаційні, структурні, ринкові, інформаційні, державного регулювання, що створюють систему елементів впливу на суб'єкти господарювання залучених у транскордонне та прикордонне співробітництво, та включають особливості щодо збереження навколишнього природного середовища.

The article formulates and reveals the main mechanisms of development and management of the agro-industrial complex in the context of cross-border cooperation on an ecological and economic basis. The main tools in the system of organizational and economic mechanism that ensure the activity and development of the agro-industrial complex in the context of cross-border cooperation are presented. Objects of the organizational and economic mechanism have been identified that will be able to ensure environmental protection, stimulate modernization of production, attract scientific substantiation, create conditions for environmental safety and economic responsibility, create a balance between economic incentives and economic sanctions in the context of cross-border cooperation. The structure of formation of organizational and economic mechanisms of the agricultural sector in the context of cross-border cooperation is detailed.

It is substantiated that local self-government bodies currently face the lack of approved norms of organizational mechanisms of interaction within cross-border regions. After all, defining the rights and conditions of cross-border cooperation in border areas in the agro-industrial sector will help create conditions for cooperation, accessibility of border crossing and benefit from mutual cooperation on both sides of the border.

It is determined that ecological and economic instruments in the system of organizational and economic mechanism are closely related to administrative and legal instruments. During the implementation of the organizational and economic mechanism at the state level, the organizational component is provided by the President, the Verkhovna Rada, the Cabinet of Ministers, ministries and departments of executive power, regional authorities and local governments.

It is proved that the improvement of mechanisms of formation and development of the agricultural sector in the context of cross-border cooperation in Ukraine requires taking into account foreign experience and coordination of all aspects and components. In the process of determining the organizational and economic mechanisms and environmental and economic principles of the agricultural sector in the context of cross-border cooperation, the main aspects of their formation were identified: organizational, structural, market, information, state regulation, creating a system of elements of influence on cross-border and cross-border cooperation, and include features for the preservation of the natural environment.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, організаційно-економічний механізм, агропромисловий комплекс, агропромислова галузь, механізми управління та розвитку.

Key words: cross-border cooperation, organizational and economic mechanism, agro-industrial complex, agro-industrial branch, management and development mechanisms.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Географічне розташування прикордонних регіонів України до кордонів країн ЄС надають можливість створити умови для ефективного та успішного транскордонного співробітництва, що зможе активізувати розвиток регіонів України та країн ЄС у контексті реалізації аграрних відносин у межах зазначених регіонів. Як зазначено в ЗУ "Про транскордонне співробітництво" основними суб'єктами транскордонного співробітництва є територіальні громади, які в більшості залучені в аграрному секторі. Тому, розглядаючи організаційно— економічні механізми, необхідно враховувати взаємодію місцевого самоврядування та територіальної організації влади в аспекті зміцнення матеріальної та фінан-

сової основи, зокрема в аграрному секторі, що дозволить активізувати ТКС (транскордонне співробітництво) та надати умови для реалізації внутрішнього потенціалу громад цих регіонів. Активізація ТКС у сфері сільськогосподарства сприятиме формуванню "центрів" розвитку економічної діяльності в прикордонних місцевостях та формувати еколого-економічну співпрацю по обидва боки кордону [1].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення та аналіз організаційно-економічних механізмів з урахуванням еколого-економічних засад аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні основи, механізми управління та розвитку агропромислового комплексу (АПК), які на сьогодні є особливими в процесі формування транскордонного співробітництва, вивчали такі вчені: В. Волошин, З. Герасимчук, А. Гадзало, С. Злупко, В. Ляшенко, Н. Мікула. Розглядали питання аграрного сектору на регіональному рівні: В. Волошин, Н. Цимбаліста, М. Руденко, О. Фурдичко, М. Хвесик, В. Черкаська, П. Борщевський, та інші. Проте питання формування організаційно-економічного механізму еколого-економічних засад розвитку аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва залишається дискусійним і не повністю розкритим.

Методи досліджень. У роботі використані емпіричні, теоретичні методи дослідження, що дозволяють структурувати та проаналізувати вже існуючі організаційно-економічні механізми. Також застосовано методи аналітичного і логічного конструювання, для виявлення теоретико-методичних і прикладних проблем організаційних механізмів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вивчаючи питання еколого-економічних засад аграрного сектору, варто звернути увагу на складову організації управління та впровадження організаційно-економічного механізму. Як стверджує Мішенін Є. [2] в своїх наукових дослідженнях, що основна функція організаційно-економічного механізму та забезпечення сталого екологічно збалансованого аграрного природокористування полягає в узгодженні еколого-економічних і соціальних інтересів господарюючих суб'єктів та зацікавлених сторін, а також вирішенні неузгодженостей, які виникають у сфері раціонального відтворення і використання аграрних природних ресурсів та охорони довкілля.

Тому необхідно включати в процеси механізму скла-

дову транскордонних відносин, що може бути важелем до позитивних змін у цих сферах та забезпечити належний рівень екологізації аграрного виробництва, а також відтворення природно-ресурсного потенціалу як специфічного суспільного соціально-еколого-економічного блага [2].

Питання передумов формування ефективного організаційно-економічного механізму постає в контексті оцінки рівня організаційно-економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу на прикордонних територіях, що зумовлено імовірністю певних економічних, екологічних, фінансових та соціальних ризиків. Питання формування та функціонування організаційно-економічного механізму агропромислових підприємств, що замаються виробництвом сільськогосподарської продукції та АПК, в умовах транскордонного співробітництва потребує більшого дослідження методичних підходів на різних макро— та мікрорівнях [3].

Організаційно-економічні механізми управління аграрним сектором слід розглядати як сукупність організаційних та економічних факторів, які впливають на економічні й організаційні параметри системи управління. Але умовах транскордонного співробітництва, доцільно враховувати формування організаційно-економічного потенціалу та отримання конкурентних переваг з обох сторін транскордонного співробітництва [4].

Економічні та еколого-економічні інструменти в системі організаційно-економічного механізму тісно пов'язані з адміністративно-правовими інструментами. Під час реалізації організаційно-економічного механізму на державному рівні організаційну складову частину забезпечують Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, міністерства і відомства виконавчої влади, регіональна влада та органи місцевого самоврядування (рис. 1).

Розглядаючи підприємства АПК у системі організаційно-економічного механізму, необхідно стверджувати, що регулювання взаємодії в контексті транскордонного співробітництва може система менеджменту на самих підприємствах, використовуючи вищезазначені інструменти, адміністративні та правові положення.

Окрім цього, органи місцевого самоврядування на сьогодні стикаються з відсутністю затверджених норм організаційних механізмів взаємодії в рамках транскордонних регіонів. Визначення прав та умов транскордонного співробітництва на місцевому рівні в секторі АПК, допоможе створити умови співпраці, доступність перетину кордону та отримання користі від взаємної співпраці.

Об'єктами дії організаційно-економічного механізму є як юридичні, так і фізичні особи незалежно від виду їх діяльності. Принципи побудови організаційно-економічного механізму складають основу

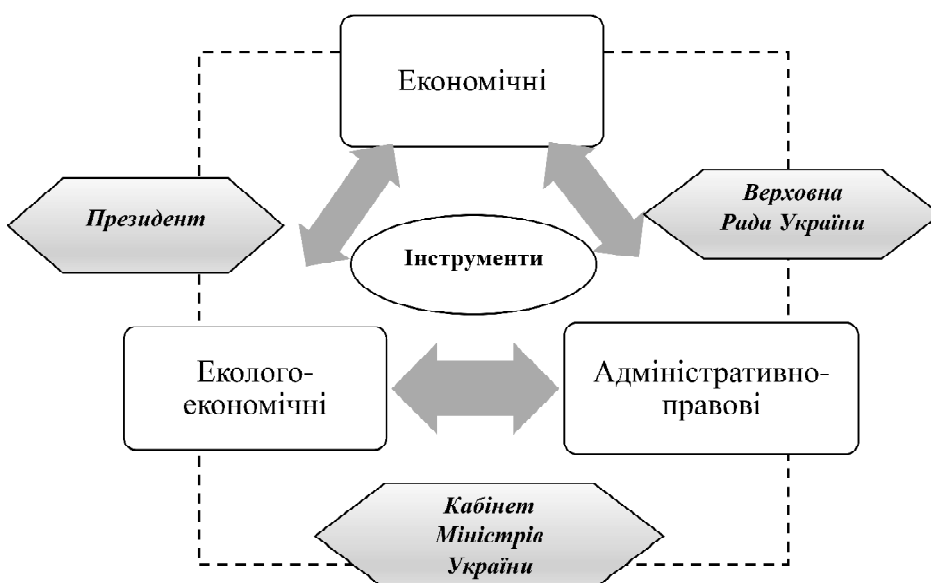

Рис. 1. Інструменти в системі організаційно-економічного механізму

Джерело: розроблено автором.

формування механізму та його інструментарію, але варто не забувати про еколого-економічну складову.

У рамках реалізації Меморандуму про взаєморозуміння щодо діалогу з питань сільського господарства визначено головні сфери в секторі АПК між Україною та Європою, які діють у рамках транскордонного співробітництва, та закладають основу для детального формування організаційно економічних механізмів [5]:

— підвищення адміністративного потенціалу на центральному та місцевому рівнях у сферах планування, оцінки та впровадження сільськогосподарської політики та політики розвитку сільської місцевості;

— сприяння розвитку сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва з повагою до навколишнього середовища та благополуччя тварин, включаючи поширення використання органічних методів виробництва і біотехнологій. Впровадження передового досвіду в цих сферах;

— підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору, ефективності та прозорості ринків, а також умов для інвестицій;

— обмін кращими практиками стосовно механізмів підтримки сільськогосподарської політики та розвитку сільської місцевості;

— проведення політики якості сільськогосподарської продукції у сфері стандартизації, вимог до виробництва та схем якості.

Отже, для отримання результату і пропонуються організаційно-економічні механізми, що допоможуть забезпечити охорону навколишнього середовища, стимулювати модернізацію виробництва, залучати наукове обґрунтування, створювати умови екологічної безпеки та економічної відповідальності, створити баланс між економічним стимулюванням та економічними санкціями в секторі АПК.

В економічній сфері сторони транскордонного співробітництва можуть розвивати і розширювати спільну діяльність у галузі АПК на довгостроковій та стабільній основі в межах їх реальних можливостей, потреб та інтересів. Для того щоб економічні відносини між сторонами були ефективним, у процес співробітництва залучають, як вже зазначалось, суб'єктів підприємств та організацій.

Розвиток АПК у рамках транскордонного співробітництва може відбуватись у напрямках визначення проблем та ризиків і вивчення можливостей економічної та підприємницької співпраці; розробка та реалізація спільних проєктів, залучення та сприяння виконанню проєктів державного рівня. Невід'ємною складовою є обмін інформацією та консультування, отримання та обмін досвідом, стосовно новітніх підходів розвитку АПК [6].

Тому було визначено головні організаційно-економічні механізми аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва, що дають змогу скорегувати діяльність агропромислового комплексу на прикор-

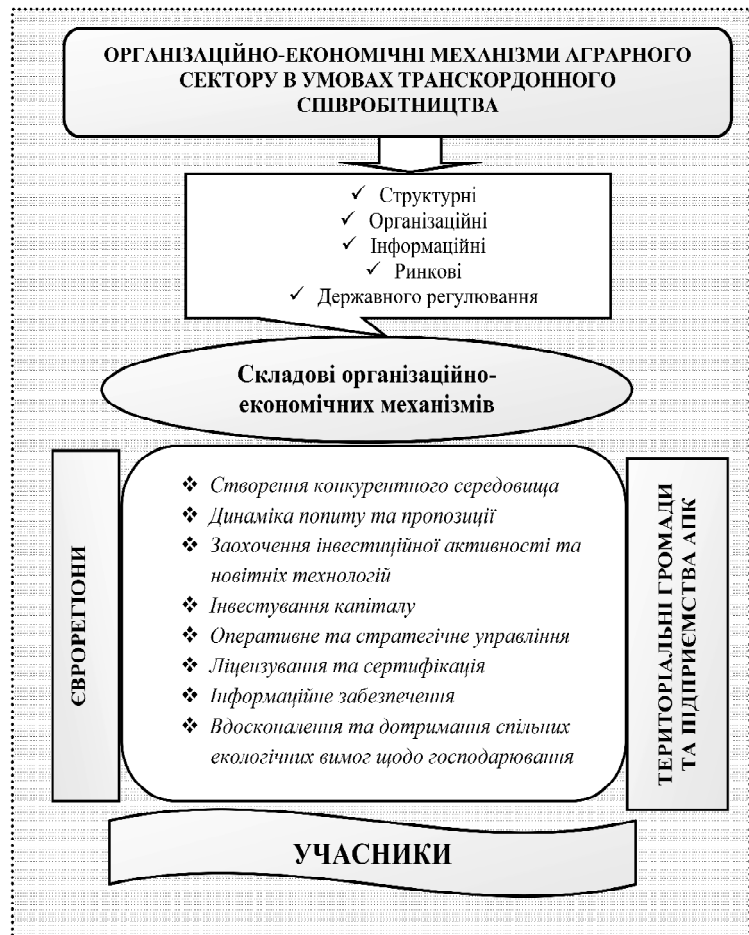

Рис. 2. Структура формування організаційно-економічних механізмів аграрного сектору в умовах транскордонного співробітництва

Джерело: розроблено автором.

донних територіях, та побудувати чітку стратегію взаємодії та балансу відносин (рис. 2). Виділено п'ять основних механізмів, що забезпечують ефективне регулювання:

Структурний механізм передбачає формування системи менеджменту на агропромислових підприємствах та регулює питання організаційної складової щодо налагодження спільних дій, які спрямовані на встановлення і поглиблення еколого-економічних факторів у процесі транскордонного співробітництва.

Організаційні складові представляють основу управлінських дій, які передбачають забезпечення умов, що стимулюють ефективну діяльність усіх задіяних суб'єктів. Ефективність функціонування організаційних механізмів залежить від узгодженості його структури, що забезпечує досягнення основної мети механізму. Головною метою організаційних механізмів є забезпечення розвитку агропромислового комплексу, його сфер та суб'єктів в євро регіонах.

Інформаційні складові передбачають розробку спільних основ інформаційної політики, забезпечення реалізації на ринку інформаційного продукту АПК, формування законодавства про інформатизацію суспільства у рамках транскордонного співробітництва [7].

Ринкові складові узгоджують регулювання товарно-грошових відносин, на основі максимального враху-

вання дії закону вартості, розширеного відтворення наросування товарообігу. Розробка спільних умов, щодо імпорту або експорту продукції АПК між європейськими регіонами.

Складові державного регулювання допоможе згенерувати вдосконалення чинного законодавства, яке необхідно спрямовувати на реалізацію національних інтересів, пов'язаних із стабілізацією забезпечення та прискорення темпів розвитку економіки в агропромисловому секторі та забезпечення конкурентоспроможності. Також має охоплювати екологічну складову в процесі формування взаємозв'язків на державному рівні.

Згідно із Законом України "Про транскордонне співробітництво", здійснення фінансового забезпечення проєктів транскордонного співробітництва може виконуватися через такі основні механізми [8]:

- фінансування з Державного бюджету України;
- проведення спільного фінансування завдяки залученню міжнародної технічної допомоги;
- фінансування з місцевих бюджетів.

У процесі розвитку організаційно-економічних механізмів варто зауважити про досягнення умов для інвестиційної підтримки аграрного виробництва на прикордонних територіях шляхом розвитку інформаційного обміну, надання консультаційного обслуговування, використання можливостей забезпечення податкових стимулів місцевими органами виконавчої влади для взаємодії в аграрній сфері.

Також цільовим процесом транскордонного співробітництва мають бути еколого-економічні принципи, що включають певні інструменти використання природних ресурсів, контроль за забрудненням навколишнього природного середовища, утилізації відходів та правового й організаційного забезпечення стимулювання економічної відповідальності. Основні засади інструментів механізму поєднує в собі певний фактор управління в процесі транскордонного співробітництва.

Формування економічних відносин з країнами транскордонного співробітництва у системі ринкової економіки в галузі АПК приводить до вдосконалення вже існуючих важелів і появи нових для забезпечення управління агропромисловим комплексом та природокористуванням загалом, а також забезпечення збалансованого природокористування.

Залучення моніторингу на підприємствах АПК дозволить впровадити систему контролю за дотриманням процесу екологізації сільськогосподарського виробництва та підвищить якість інформаційного забезпечення між залученими учасниками в процесі міждержавної кооперації.

Крім того, необхідно відміти стратегічну важливість розвитку інвестиційної діяльності, погоджуючись з твердженнями Г.В. Спаського [9], щодо формування джерел фінансування для стабільного забезпечення потреб розвитку АПК регіонах в інвестиційних ресурсах та наросування інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників до рівня, що задовольняє оптимальне поєднання власних і залучених джерел фінансування. Розширення обсягів фінансування з залученням іноземних інвестицій у місцево-

стях прикордонних регіонів, є одним з ключових факторів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства. Тому варто звернути увагу не тільки на продукцію сільського господарства, а розвивати співробітництво в сфері технічного устаткування та реконструкції, активізувати процес та залучати нові науково-технічні підходи та впровадження їх у практичну діяльність суб'єктів господарювання, необхідно зміцнювати виробничу і соціальну інфраструктуру в регіонах та областях транскордонного співробітництва.

Забезпечення трудовими ресурсами у прикордонних регіонах України в галузі АПК має досить нестабільну характеристику, пов'язану з трудовою міграцією в країні ЄС. Передусім це незбалансованість між попитом та пропозицією робочої сили, гостра проблема зниження рівня ділової активності населення, нерозвиненості та деформованості регіональних ринків праці в аграрній галузі, зростання кількості безробітних серед сільського населення [10].

Формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів в галузі АПК є подолання асиметрії транскордонної співпраці на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць по обидва боки кордону. Рівень організаційної та економічної спроможності суб'єктів співробітництва зі сторони України нижчий ніж у сусідніх країнах ЄС. Це породжує численні неузгодженості в процесі співпраці.

Погоджуюсь з твердженнями наукових колег [11], сучасний стан розвитку транскордонних регіонів, локалізованих між Україною та ЄС свідчить про те, що вони є більше декларативним феноменом, ніж явищем практичної регіональної економіки, який необхідно вдосконалювати з економічної, соціальної та екологічної компонентів.

Можливості та організаційні ресурси транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, на сьогодні недостатньо залучено для розв'язання стратегічних завдань в агропромисловому комплексі.

ВИСНОВОК

Вдосконалення механізмів формування та розвитку аграрного сектору в контексті транскордонного співробітництва в Україні потребує врахування зарубіжного досвіду та узгодження всіх аспектів та складових. У процесі визначення організаційно-економічних механізмів та еколого-економічних засад аграрного сектору у контексті транскордонного співробітництва було виокремлені головні аспекти їх формування: організаційні, структурні, ринкові, інформаційні, державного регулювання, що створюють систему елементів впливу на суб'єктів господарювання залучених у транскордонному співробітництві, та які включають особливості навколишнього природного середовища. Під організаційно-економічним механізмом варто визначати сукупність дій управління, спрямованих на організацію взаємодії зацікавлених сторін в галузі АПК та транскордонних регіонів, з метою досягнення взаємних еколого-економічних цілей тощо.

Література:

1. Химинець В.В., Головка А.А., Мірус О.І. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2021. 47 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-05/block_transkordon.pdf
 2. Мішенін Є. Ярова І., Мішеніна Н. Організаційно-економічний механізм аграрного природогосподарювання: теоретико-методологічні орієнтири формування. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2013. № 20 (2). С. 93—101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2013_20%282%29__20
 3. Кисельова Р.А. Складники організаційно-економічного механізму управління розвитком аграрного сектору зони зрошення. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 30 (69). № 6. 2019. С. 92—97. URL: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_6/30_69_6_1/19.pdf
 4. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / За заг. ред. І.В. Артьомова. Ужгород: МПП "Гражда", 2012. 520 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/6059>
 5. Меморандум про взаєморозуміння щодо діалогу з питань сільського господарства між Міністерством аграрної політики України та Генеральним Директоратом Європейської Комісії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_776#Text
 6. Павлік І.Є. Транскордонне співробітництво України і Польщі в аграрній сфері: проблеми та перспективи. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О.В. Ярошук та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2017. № 3. С. 62—70.
 7. Мусаєв Е.К. Формування інноваційного механізму управління розвитком АПК регіону. Економічна наука. 2017. №5. С. 93—97. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2013/27.pdf
 8. Про транскордонне співробітництво: Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 45. Ст. 499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
 9. Спаський Г.В. Інвестиційна діяльність у сільськогосподарських підприємствах Закарпатської області. Економіка АПК. 2018. № 7. С. 47—55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2018_7_7
 10. Напрями розвитку ринку праці у прикордонних районах України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/napryami-rozvitku-rinku-praci-u-prikordonnikh-rayonakh-ukraini>
 11. Янків М.М. Механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 6. С. 63—68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_6_16
- [Cross-border cooperation as a tool for local and regional development: analytical report], NISD, Kyiv, Ukraine.
2. Mishenin, Ye. Yarova, I. and Mishenina, N. (2013), "Organizational and economic mechanism of agrarian nature management: theoretical and methodological guidelines of formation", Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomika APK, vol. 20 (2), pp. 93—101, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2013_20%282%29__20 (Accessed 26 July 2021).
 3. Kyselova, R.A. (2019), "Components of the organizational and economic mechanism for managing the development of the agricultural sector of the irrigation zone", Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia, vol. 30 (69), no. 6, pp. 92—97, available at: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_6/30_69_6_1/19.pdf (Accessed 26 July 2021).
 4. Artomov, I.V. (2012), Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy: stan, problemy, perspektivy: monohrafiia [Cross-border cooperation of Ukraine: state, problems, prospects: monograph], MPP "Hrazhda", Uzhhorod, Ukraine.
 5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2006), Memorandum "On Understanding on the dialogue on agriculture between the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine and the Directorate General of the European Commission", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_776#Text (Accessed 26 July 2021).
 6. Pavlik, I.Ie. (2017), "Cross-border cooperation between Ukraine and Poland in the agricultural sector: problems and prospects", Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu "Ekonomichna dumka", vol. 3, pp. 62—70.
 7. Musaiev E.K. (2013), "Formation of an innovative mechanism for managing the development of the region's agro-industrial complex", Ekonomika ta derzhava, vol. 5, pp. 93—97, available at: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2013/27.pdf (Accessed 26 July 2021).
 8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On cross-border cooperation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15> (Accessed 26 July 2021).
 9. Spaskyi, H.V. (2018), "Investment activity in agricultural enterprises of Zakarpattia region", Ekonomika APK, vol. 7, pp. 47—55, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2018_7_7 (Accessed 26 July 2021).
 10. National Institute for Strategic Studies (2011), "Directions of labor market development in the border areas of Ukraine", available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/napryami-rozvitku-rinku-praci-u-prikordonnikh-rayonakh-ukraini> (Accessed 26 July 2021).
 11. Iankiv, M.M. (2015), "Mechanisms of formation of organizational and economic support for the development of cross-border regions", Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy, vol. 6, pp. 63—68, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_6_16 (Accessed 26 July 2021).

References:

Стаття надійшла до редакції 26.07.2021 р.